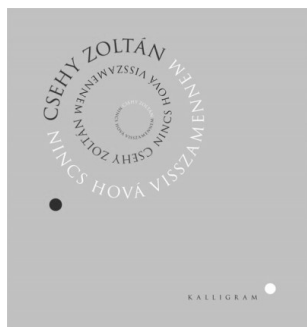

KOVÁCS FLÓRA

A vándorlások

CSEHY ZOLTÁN NINCS HOVÁ VISSZAMENNEM CÍMŰ
KÖTETÉRŐL

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2013,
156 oldal, 2300 Ft

”

Csehy Zoltán legújabb, *Nincs hová visszamennem* című verseskötetében egy játékot valósít meg, amelynek pedig valódi tétje leginkább az, hogyan tudja a vándorlást több tematikai szinten is érzékeltetni. Legyen itt szó az öröklés, a művészet-közöttiség vagy a helyváltoztatás vándorlásairól.

Az öröklés kapcsán fellelhető vándorlás a sejtek, így a szexualitás és a nyelv viszonylatában bír érvénnyel. Az előbbi a dédszülők családgyarapításához (*Dédapám ágya*, 124.), az utóbbi a nyelv váltáshoz kötődik (*Nagyapámék*, 125.). A *Nagyapámék*-vers a nyelvhez társuló mozgást még a helyváltoztatás sugallásával továbbberősíti: „Nagyapámék családja is így beszélt,/ pontosan ezt a lehetetlen dialektust,/ amit itt, s ha maradnak/ németek, meghagyják a nevükben az umlautot,/ nem adják anyámat szlovák iskolába,/ és most ezt a verset is németül írom.” (125.). Csehynél a test és a nyelv erősebb összekötései a szexualitással tárulnak fel, s a pornográfia felé terelik a kötetet abban az értelemben, ahogy megállapítja Hlavacska András, aki Roland Barthes-i analógiát használ fel ehhez: „vajon mi az eltérés a pornográf és az erotikus költészet között. Roland Barthes a *Világoskamrában* fényképekről gondolkodva úgy különbözteti meg ezt a két fogalmat, hogy míg az előbbi »magát a nemi szervet ábrázolja«, addig az utóbbi éppen hogy elrejtje azt, csak utal rá. Verbális megnyilvánulásokra, költészetre alkalmazva ezt a meghatározást úgy fogalmazhatunk, hogy míg az erotikus költemények metaforákkal beszélnek a szexualitásról, addig a pornográfok kendőzetlenül tárgyalják azt. Ebből a szempontból a *Nincs hová visszamennem* versei sokkal inkább tűnnek pornográfoknak, mint erotikusnak” (Hlavacska András: *Amikor a pornó köti össze*, Szépirodalmi figyelő, 2014/2). Az akár regiszterbeli sajátosság társul azzal, hogy Csehy a kultúra hierarchikusnak vélhető rendszerezéseit kísérli megintgatni. (Erre Balázs Imre József is utal kritikájában: *Tollászkodás hétköznapi történetekben*, Irodalmi Szemle, 2014/4).

A kérdéskör részét képzí továbbá még a nyelv testként

ábrázolása az öregasszonyok pletykafutamainak fonallá válásával (*Orfeo-Áriák egy elképzelt operából, Egy Henze-ária*, 96.), az öreg költő testén a versnyomok kibetűzésével (*És nem hívtam fel ma se az öreg költőt*, 114.) vagy egy vers megírására való reflexióval (*Körvonal*, 126.) és a szövegbe lépéssel (*Latens Ady-polémiák*, 87.), amelynél az erotikus és a pornográf közötti ingamozgás figyelhető meg.

A test differenciált szemléletéhez tartozik az az eset, amelynél irodalmi művek egymásba lépéseit láttatja a kötet. A *Timothy Liu Kemény bizonyosság című versét fordítomban* (146–147.) ez mutatkozik meg akkor, amikor a lírai én mintegy fordítási folyamatát kommentálva versébe a fordítandó mű sorait elegyíti: „Timothy Liu Kemény bizonyosság című versét fordítom/ tele van kétértelműségekkel, mégis ijesztően konkrét./ Patetikusan kezdődik: *Könyvekkel körbefalazott szoba,/ ahová visszahúzódnak az órák.*” (146.) A vers két irodalmi mű együttesével a létrehozásról beszél, miközben az én azonosíthatóságát kérdőjelezi meg. A *Nincs hová visszamennem*-könyv egészére jellemző ez az elbizonytalanítás, mint ahogy Lanczkor Gábor szintén céloz rá (Lanczkor Gábor: *Versus, Múút*, 2014045).

E betüremkedés típus, másképpen szólva vándorlás lép játékba a művészetek érintkezésénél. Csehy mindig nagy kedvvel emel be képzőművészeti és főleg zeneművészeti példákat. E kötetnél ezek könyvön belüli olvasását ki is figurázza: „Persze, ilyen sznob témákat, hogy opera,/ kontratenor vagy arpeggio,/ nem lehet versbe írni manapság, és a műveltséganyag/többet árt, mint használ, hiszen utána a semmiben/ is referenciát keresnek,/ de ez már bölcséleti probléma./ Az ember végül is lehet elitista, eliotista, eleai,/ nem kell ahhoz homokos síkra vagy kies bércre érni,/ legföljebb egy kis érzék kell hozzá,/ mint a skarabeusznak,/ hogy csak azért is elgörgesse a szart.” (*Skarabeusz*, 24.). A *Nincs hová visszamennem*-köteten belül ez a humor azért engedhető meg, mert a művészeti utalások helyén értése nélkül még befogadható e munka, jóllehet jelentésárnyalatok vesznek el (Vö.: Hlavacska: *Amikor a pornó köti össze*). Az utalások fel-nem-fejtése nem lehetetleníti el az olvasást, ugyanakkor a megfosztottság megjelenhet általa.

A vándorlás legegységesebb válfaját a könyv természetszerűleg a helyváltoztatás beírásával érzékelteti. Ebbe beleférnek a hiány és az idegenség jól ismert egységei, s ez utóbbihoz kötve a másik nem idegenségének tapasztalata. A helyváltoztatás felülértékelése azonban a szerző személyéhez kapcsolódó referenciális olvasatba rántana minket (lévén, hogy a kötet megírása idején Csehy Stuttgartban ösztöndíjas volt), így e típuson belül azok a jegyek érdekesítők, amelyek megóvnak minket ez olvasattól. Úgy tűnik ellenben, hogy a helyváltoztatás valójában csak aporóként működik a kötetben a vándorlás tematikájához.

Csehy Zoltán *Nincs hová visszamennem* című könyve egy átgondolt munka. Szerkesztésében az egymáshoz kapcsolódások működnek, talán pár vers kirostálásával még erősödhetett volna a szerkesztési elv. Mindenképpen fontos, elméleti látást is mutató kötetről van szó.